

УДК 378.22:373.2]:304.3-056.87-047.37(045)

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2020-66-106-114>

**ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ
СИСТЕМИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ**

© Харківська А. І.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора

Харківська Арина Ігорівна: ORCID: 0000-0003-3411-2847; ar_kharkivska@ukr.net; аспірант кафедри креативної педагогіки і інтелектуальної власності; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

У статті обґрунтовано етапи дослідження розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури, а саме: перший етап (2017 р.) – проаналізовано науково-педагогічну, методичну, спеціальну літературу для визначення проблеми та понятійно-термінологічного апарату дослідження; другий етап (2017–2018 рр.) – присвячено визначенню критеріїв, показників, рівнів розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури; проведенню констатувального етапу педагогічного експерименту; обґрунтуванню структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури; третій етап (2018–2020 рр.) – проведено формувальний етап педагогічного експерименту; четвертий етап (2020 р.) – присвячено проведенню контрольного етапу педагогічного експерименту; уточненню практичних висновків; здійсненню літературного оформлення дисертації. Автором наведено результати дослідно-експериментальної перевірки ефективності моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури. Обґрунтовано, що запровадження моделі системи підвищення комунікативної культури забезпечує позитивну динаміку розвитку всіх її компонентів: комунікативно-рефлексивної спрямованості, комунікативної грамотності, етики спілкування, крос-культурної взаємодії, комунікативної та організаційної готовності. Наведено методику розрахунку результатів за одержаними даними. На основі узагальнення результатів дослідження встановлено, що в експериментальній групі відсоток магістрантів із високим рівнем розвитку комунікативної культури значно збільшився, а з достатнім – значно зменшився. Це свідчить про ефективність розробленої структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури. Автор доходить висновку, що проведене дослідження не вичерпує всієї різноманітності питань, пов'язаних із розвитком комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Серед перспективних напрямів її подальшого розвитку автор окреслює такі: організація ефективного управління розвитком комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, підвищення кваліфікації вихователів із урахуванням змін нормативно-правового забезпечення й новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: комунікативна культура, майбутній вихователь закладу дошкільної освіти, магістратура, модель, експеримент.

Харьковская А. И. «Исследование результативности внедрения модели системы развития коммуникативной культуры будущих воспитателей учреждений дошкольного образования в условиях магистратуры»

В статье обоснованы этапы исследования развития коммуникативной культуры будущих воспитателей учреждений дошкольного образования в условиях магистратуры, а именно: первый этап (2017 г.) – проанализирована научно-педагогическая, методическая, специальная литература для определения проблемы и понятийно-терминологического аппарата исследования; второй этап (2017–2018 гг.) – посвящен определению критериев, показателей, уровней развития коммуникативной культуры будущих воспитателей учреждений дошкольного образования в условиях магистратуры; проведению констатирующего этапа педагогического эксперимента; обоснованию структурно-функциональной модели системы развития коммуникативной культуры будущих воспитателей учреждений дошкольного образования в условиях магистратуры; третий этап (2018–2020 гг.) –

проведен формирующий этап педагогического эксперимента; четвертый этап (2020 г.) – посвящен проведению контрольного этапа педагогического эксперимента; уточнению практических выводов; осуществлению литературного оформления диссертации. Автором приведены результаты опытно-экспериментальной проверки эффективности модели системы развития коммуникативной культуры будущих воспитателей учреждений дошкольного образования в условиях магистратуры. Обосновано, что внедрение модели системы повышения коммуникативной культуры обеспечивает положительную динамику развития всех ее компонентов: коммуникативно-рефлексивной направленности, коммуникативной грамотности, этики общения, кросс-культурного взаимодействия, коммуникативной и организационной готовности. Приведена методика расчета результатов по полученным данным. На основе обобщения результатов исследования установлено, что в экспериментальной группе процент магистрантов с высоким уровнем развития коммуникативной культуры значительно увеличился, а с достаточным – значительно уменьшился. Это свидетельствует об эффективности разработанной структурно-функциональной модели системы развития коммуникативной культуры будущих воспитателей учреждений дошкольного образования в условиях магистратуры. Автор приходит к выводу, что проведенное исследование не исчерпывает всего многообразия вопросов, связанных с развитием коммуникативной культуры будущих воспитателей учреждений дошкольного образования. Среди перспективных направлений дальнейшего развития автор определяет такие: организация эффективного управления развитием коммуникативной культуры будущих воспитателей учреждений дошкольного образования, повышение квалификации воспитателей с учетом изменений нормативно-правового обеспечения и новейших информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: коммуникативная культура, будущий воспитатель заведения дошкольного образования, магистратура, модель, эксперимент.

A. Kharkivska "A study on the effectiveness of introducing a model of the system for the development of communicative culture of future preschool education teachers under the conditions of master's degree programs"

The article substantiates the stages of the study on the development of communicative culture of future preschool education teachers under the conditions of master's degree programs, namely: the first stage (2017) dealing with the analysis of scientific, pedagogical, methodological and specialized literature sources to determine the problem as well as the conceptual and terminological apparatus of the study; the second stage (2017–2018) dedicated to defining criteria, indicators, levels of the development of communicative culture of future teachers of preschool education under the conditions of master's degree programs as well as to conducting the ascertaining stage of the pedagogical experiment and substantiating the structural-functional model of the system for the development of communicative culture of future preschool education teachers under the conditions of master's degree programs; the third stage (2018–2020) dealing with the formative stage of the pedagogical experiment; the fourth stage (2020) dedicated to the control phase of the pedagogical experiment, clarifying practical findings, implementing the literary design of the thesis. The author presents the results of a pilot test on the effectiveness of the model of the system for the development of future preschool education teachers' communicative culture under the conditions of master's degree programs. It is substantiated that the introduction of a model of the system for enhancing communicative culture provides positive dynamics in the development of all its components such as communicative-reflective orientation, communication literacy, communication ethics, cross-cultural interaction, communicative and organizational readiness. The methodology for calculating the results of the data is presented. Based on generalization of the results of the study, it was found that in the experimental group the percentage of undergraduates with a high level of communicative culture had significantly increased while the percentage of those with a satisfactory level had significantly decreased. This indicates the effectiveness of the developed structural-functional model of the system for the development of communicative culture of preschool education future teachers under the conditions of master's degree programs. The author comes to the conclusion that the study does not exhaust the whole variety of issues related to the development of the communicative culture of future preschool education teachers. Among the promising areas of further development, the author defines the following: organization of effective management of the development of future preschool education teachers' communicative culture, continuing training of educators taking into account changes in the regulatory framework and the latest information and communication technology.

Keywords: communicative culture, future teachers of preschool education, master's degree programs, model, experiment.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В останнє десятиліття Україна зазнала низку політичних, економічних і соціальних перетворень, що торкнулися різною мірою всіх сфер суспільного життя. Сьогодні, незважаючи на складні суспільно-політичні та соціально-економічні умови, система вищої освіти розвивається в напрямках підвищення її глобалізації, гуманітаризації, гуманізації, інформатизації варіативності діяльності закладів вищої освіти; висуваються якісно нові вимоги до вихователя закладу дошкільної освіти [2].

Сучасний педагог повинен бути компетентним, відповідальним і конкурентоздатним на ринку праці, який вільно володіє своєю професією та орієнтується в суміжних галузях знань, готовий до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності [5].

Виконання вимог у галузі професійної магістерської підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти неможливо без забезпечення належного рівня розвиненості комунікативної культури, бо спілкування пронизує всі аспекти професійної діяльності педагога та сприяє реалізації таких функцій, як обмін актуальною професійно значущою інформацією, встановлення професійних міжсуб'єктних відносин, узгодження й координація активної взаємодії. Отже, розвинена комунікативна культура майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є необхідною умовою для успішного вирішення ними в подальшому професійних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченню феномену комунікативної культури досить давно стало одним із найважливіших проблем як педагогічної, так і психологічної наук (О. Корніяка, С. Сарновська, І. Тимченко та інші).

Проблема формування та розвитку комунікативної культури майбутнього фахівця є важливою складовою проблеми формування та розвитку його професійно значущих якостей. Розробка та впровадження на практиці цієї проблеми має велике значення в підвищенні рівня успішності професійної діяльності (Ван Яцзюнь, О. Пищик, Л. Руденко та інші).

Л. Варга виокремлює такі критерії та відповідні до них показники для оцінки сформованості комунікативної культури майбутніх педагогів: ціннісний критерій (знання особливостей сприйняття особистості в спілкуванні); особистісний критерій

(сформованість умінь, навичок та досвіду рефлексії); мовленнєвий критерій (наявність вербальних і невербальних засобів спілкування); інтерактивний (сформованість стилю спілкування, активної позиції партнера в професійному спілкуванні) [1].

А. Клеба [3] обґрунтовує такі критерії та показники рівнів сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти: спонукальний (позитивна мотивація до майбутньої інформаційно-комунікативної діяльності вихователя; усвідомлення цінності інформації й комунікації); пізнавальний (наявність системи теоретичних знань щодо реалізації й контролю організації інформаційно-комунікативної діяльності); технологічний (уміння впроваджувати інформаційно-комунікативні технології в практичній роботі вихователя); рефлексивний (наявність рефлексивних умінь та адекватної самооцінки щодо сформованості інформаційно-комунікативної культури; цілеспрямованість у досягненні бажаного результату, що стимулює до саморозвитку та самовдосконалення).

В. Садова виділяє такі критерії сформованості комунікативної культури майбутніх педагогів: усвідомлення комунікативної культури як самостійної професійної цінності; переконання в необхідності розвитку професійних знань, умінь, навичок гуманного спілкування та взаємодії з дітьми; інтерес до педагогічної теорії та передового педагогічного досвіду; дотримання норм загальнолюдської моралі, правил професійної етики й етикету в спілкуванні та взаєминах із дітьми (світоглядна складова); наявність гуманістичних комунікативних установок; інтерес до співпраці і взаємодії саме з дітьми; визнання людської гідності, самоцінності і свободи дітей, повага до особистості кожної дитини (мотиваційна складова); педагогічна комунікабельність; досконалість комунікативних умінь і навичок (власне комунікативна складова); любов до дітей; здатність до емпатичного ставлення, співпереживання; педагогічний такт; товариськість, витримка, толерантність, організованість (емоційно-вольова); вміння обирати оптимальний стиль спілкування і взаємодії з дітьми; стійкі навички рефлексії комунікативної поведінки, об'єктивна самооцінка; адекватне сприйняття особистості,

професійна спостережливість; комунікативно-прогностичні, комунікативно-творчі здібності (конструктивна складова) [4].

О. Ясько [6] визначає такі критерії та показники: індивідуальний критерій (бажання підвищити рівень комунікативної культури; знання особливостей процесу спілкування; сформованість комунікативних умінь); предметний критерій (наявність інтересу до процесу міжкультурного спілкування; знання особливостей міжкультурного спілкування; уміння обирати засоби спілкування, адекватні ситуації); професійний критерій (наявність інтересу до майбутньої професії; знання особливостей педагогічного спілкування; уміння вирішувати комунікативні завдання в педагогічному процесі).

За результатами аналізу цих досліджень та підходів, що запропоновані в них до побудови критеріальної основи дослідження, нами було визначено систему критеріїв і показників, за якими можливо дослідити рівень розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури, а також статистичні методи, які використовувалися при цьому. У роботах обов'язковим був педагогічний експеримент, який складався з трьох етапів – констатувальний, формувальний і контрольний.

Мета статті – проаналізувати результати експериментальної перевірки ефективності та доцільності впровадження структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікативна культура є сукупністю особистісних комунікативних якостей і вмінь майбутнього вихователя, структурними компонентами якої є комунікативно-рефлексивна спрямованість, комунікативна грамотність, етика спілкування, крос-культурна взаємодія, комунікативна та організаційна готовність.

Під час визначення рівнів розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури слід спиратися на такі показники, як: усвідомлення майбутніми вихователями важливості розвитку комунікативної культури в умовах магістратури для їх майбутньої професійної діяльності та прагнення до її вдосконалення, розуміння необхідності розвитку комунікативної культури

як мотивації досягнення успіху, здатність здійснювати рефлексію власного професійно-особистісного саморозвитку та комунікативної діяльності (мотиваційно-рефлексивний критерій); рівень володіння комунікативними знаннями, рівень комунікативної грамотності, здатність практично застосовувати набуті комунікативні знання (когнітивно-практичний критерій), здатність ефективно здійснювати крос-культурну взаємодію в освітньому середовищі, керуючись принципами толерантної комунікації, професійної етики, здатність змінювати та контролювати власну комунікативну поведінку залежно від ситуації спілкування зі співрозмовником, здатність встановлювати ділові й особистісні стосунки з суб'єктами освітнього процесу та колегами інших закладів освіти і партнерами освітньої установи (інтерактивно-особистісний критерій).

Розроблена нами класифікація рівнів розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури містить три рівні: достатній (69–50 %), середній (70–89 %), високий (90–100 %).

Дослідження проводилося на основі програми дослідно-експериментальної роботи. В експериментальній роботі використовувався комплекс взаємопов'язаних методів дослідження, зокрема вивчення документації закладів вищої педагогічної освіти, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, анкетування, опитування, тестування, індивідуальні та групові бесіди, методи математичної статистики, системний аналіз. Комплексна багатоетапна методика дослідження дала можливість виявити рівень розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури на різних етапах роботи.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалась протягом 2017–2020 рр. у чотири етапи:

– перший етап – вивчення науково-педагогічної, методичної, спеціальної літератури для визначення проблеми та понятійно-термінологічного апарату дослідження;

– другий етап – визначення критеріїв, показників, рівнів розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури; проведення констатувального етапу педагогічного експерименту; обґрунтування структурно-функціональної моделі системи

розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури;

– третій етап – проведення формувального етапу педагогічного експерименту;

– четвертий етап – проведення контрольного етапу педагогічного експерименту; уточнення практичних висновків; здійснення літературного оформлення дисертації.

При цьому досліджувалася взаємодія модулів моделі розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури для доведення її ефективності.

В експерименті брали участь респонденти двох закладів вищої педагогічної освіти – Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради та Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. До контрольних груп (КГ) увійшло 94 студенти, яких навчали в найбільш поширений спосіб. Експериментальну групу (ЕГ) становили 93 студенти, навчання яких здійснювалося за авторською моделлю. Формування контрольної й експериментальної груп здійснювалося на основі результатів попередніх зрізів таким чином, щоб забезпечити статистичну відповідність рівня розвитку комунікативної культури магістрантів обох груп. Також до експерименту було залучено 18 науково-педагогічних працівників.

На етапі виявлення відповідного рівня розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури було проведено: аналіз навчальних планів, робочих програм, навчально-методичних комплексів дисциплін, які відповідали специфіці наукової розвідки, а також звітної документації факультетів, кафедр Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради та Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії; індивідуальні та групові бесіди з науково-педагогічними працівниками та майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти; інтерв'ю та спостереження; опитування; різноманітні методики; контрольні роботи з майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти; здійснено математичну обробку результатів.

Коефіцієнт надійності для всіх анкет мав значення від 0,84 до 0,9 (при $p < 0,01$), що доводить їх високу надійність.

Математичний розрахунок достовірності отриманих результатів розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів

дошкільної освіти в умовах магістратури здійснювався за критерієм χ^2 , який оцінює достовірність відмінностей між відсотковими частками цих вибірок. Перевірка гіпотези дослідження за допомогою критерію χ^2 дозволяє підрахувати значення статистики критерію T за такою формулою:

$$T = \frac{1}{n_1 \cdot n_2} \sum_{i=1}^C \frac{(n_1 O_{2i} - n_2 O_{1i})^2}{O_{1i} + O_{2i}},$$

де n_1 та n_2 – обсяги двох вибірок із двох сукупностей;

$O_{1i(i=1,2...C)}$ – кількість об'єктів першої вибірки;

$O_{2i(i=1,2...C)}$ – кількість об'єктів другої вибірки;

C – кількість результатів досліджуваних властивостей.

Методика статистичного опрацювання результатів педагогічного експерименту за мотиваційно-рефлексивним критерієм за показником «Усвідомлення майбутніми вихователями важливості розвитку комунікативної культури в умовах магістратури для їх майбутньої професійної діяльності та прагнення до її вдосконалення» полягала в організації опитування за питальником «Мотивація щодо необхідності розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури» та проведенні методики «Діагностика комунікативної культури у сфері професійного спілкування»; за показником «Розуміння необхідності розвитку комунікативної культури як мотивації досягнення успіху» – опитування за питальником «Мотивація успіху й боязнь невдач»; за показником «Здатність здійснювати самооцінку та рефлексію власного професійно-особистісного саморозвитку та комунікативної діяльності» – опитування магістрантів щодо здійснення самооцінки та рефлексії власного професійно-особистісного саморозвитку та комунікативної діяльності.

Методика статистичного опрацювання результатів педагогічного експерименту за когнітивно-практичним критерієм за показником «Рівень володіння комунікативними знаннями» полягала в організації та проведенні авторської методики «Незакінчені речення»; за показником «Рівень комунікативної грамотності» – комплексної контрольної роботи «Рівень комунікативної грамотності»; за показником «Здатність практично застосовувати набуті комунікативні знання» – аналізу результатів проходження педагогічної практики.

Методика статистичного опрацювання результатів педагогічного експерименту за інтерактивно-особистісним критерієм за показником «Здатність ефективно здійснювати крос-культурну взаємодію в освітньому середовищі, керуючись принципами толерантної комунікації, професійної етики» полягала в організації опитування за питальником «Аналіз поведінки у нестандартних ситуаціях»; за показником «Здатність змінювати та контролювати власну комунікативну поведінку залежно від ситуації спілкування зі співрозмовником» – опитування за питальником

«Діагностика визначення типів поведінки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в конфліктних ситуаціях (за К. Томасом); за показником «Здатність встановлювати ділові й особистісні стосунки з суб'єктами освітнього процесу та колегами інших закладів освіти і партнерами освітньої установи» – опитування з магістрантами щодо виявлення рівня здатності встановлювати ділові й особистісні стосунки з учасниками освітнього процесу.

Узагальнені результати констатувального етапу педагогічного експерименту представлено у вигляді діаграми на рис. 1.

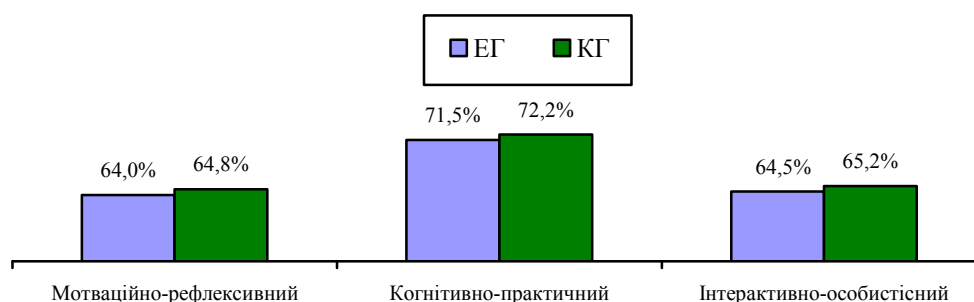

Рисунок 1 – Узагальнені результати констатувального етапу педагогічного експерименту (у %)

Отримані результати засвідчили достатній рівень розвитку комунікативної культури за мотиваційно-рефлексивним та інтерактивно-особистісним критеріями та їх показниками, а саме: за мотиваційно-рефлексивним критерієм показником «Усвідомлення майбутніми вихователями важливості розвитку комунікативної культури в умовах магістратури для їх майбутньої професійної діяльності та прагнення до її удосконалення» – EG – 63,2 % та KG – 64,1 %, «Розуміння необхідності розвитку комунікативної культури як мотивації досягнення успіху» – EG – 65,1 % та KG – 66 %, «Здатність здійснювати самооцінку та рефлексію власного професійно-особистісного саморозвитку та комунікативної діяльності» – EG – 63,7 % та KG – 64,3 %; за інтерактивно-особистісним критерієм «Здатність ефективно здійснювати крос-культурну взаємодію в освітньому середовищі, керуючись принципами толерантної комунікації, професійної етики» – EG – 66 % та KG – 66,9 %, «Здатність змінювати та контролювати власну комунікативну поведінку залежно від ситуації спілкування зі співрозмовником» – EG – 62 % та KG – 62,5 %, «Здатність встановлювати ділові й особистісні стосунки з суб'єктами освітнього процесу та колегами інших закладів освіти і партнерами освітньої установи» – EG – 65,4 % та KG – 66,1 %.

За когнітивно-практичним критерієм та його показниками отримані результати засвідчили середній рівень розвитку комунікативної культури, а саме: за показником «Рівень володіння комунікативними знаннями» – EG – 63 % та KG – 64 %, «Рівень комунікативної грамотності» – EG – 68,1 % та KG – 68,8 %, «Здатність практично застосовувати набуті комунікативні знання» EG – 83,3 % та KG – 83,9 %.

Отже, результати констатувального етапу дослідження дозволили зробити висновок, що рівень розвитку результатів розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури не повною мірою задовольняє сучасні загальнодержавні вимоги. Це, відповідно, вимагає розробки та впровадження структурно-функціональної моделі для формування високого рівня розвитку досліджуваної культури, що й передбачалося логікою дослідження. Метою формування етапу дослідження було довести, що завдяки впливу обраної моделі можна досягти більш високого рівня розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури.

Для сприяння успішної організації процесу розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти було впроваджено спецкурс «Розвиток комунікативної культури майбутніх

вихователів закладів дошкільної освіти», факультатив «Мотивація, саморозвиток та рефлексія комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти»; проведено регіональну науково-практичну конференцію «Теоретичні та методичні засади розвитку особистісної культури дитини», мовно-літературний квест «Подорож у країну «Комунікативна культура», тренінг «Розвиток комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти», круглі столи за темами: «Сучасна парадигма дошкільної освіти», «Сучасні методики розвитку мовлення дітей», «Особливості розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів»; майстер-клас «Комунікативна культура вихователя-екскурсовода»; виховательська студія «Невербальні засоби комунікації – жести, рухи та міміка».

У процесі дослідно-експериментального впровадження моделі розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури було доцільно поєднано активні й інтерактивні

методи навчання; широко використано сучасні форми організації та проведення навчальних занять зі зростанням ролі інтерактивних форм організації освітнього процесу; залучено новітні технології та засоби контролю.

Після проведення формувального етапу експерименту на контрольному етапі для оцінювання ефективності впровадженої моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури в освітній процес були використані такі ж методи та методики, як і на констатувальному етапі педагогічного експерименту, з подальшим порівняльним аналізом даних.

Аналіз результатів контрольного етапу експерименту переконливо свідчить про відчутне зростання показників розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури в магістрантів експериментальної групи порівняно з контрольною. Узагальнені результати наведено на рис. 2.

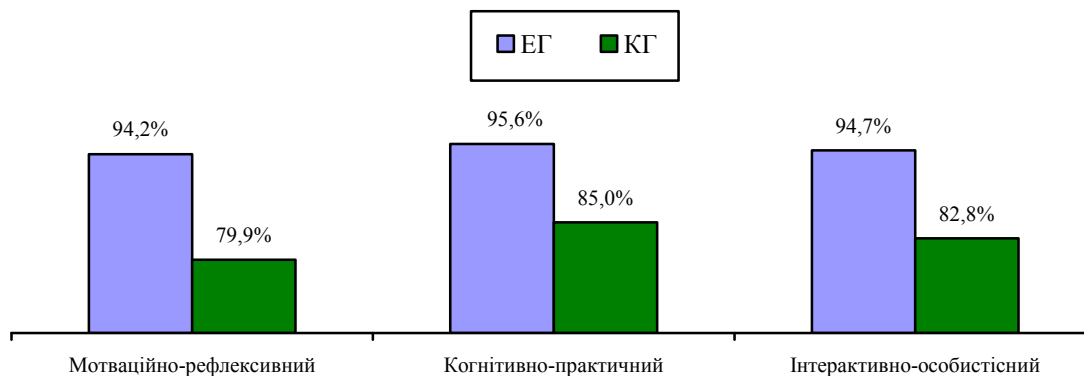

Рисунок 2 – Узагальнені результати контрольного етапу педагогічного експерименту (у %)

Порівняльний аналіз результатів експериментальної груп наприкінці діагностування респондентів контрольної та педагогічного експерименту наведено на рис. 3.

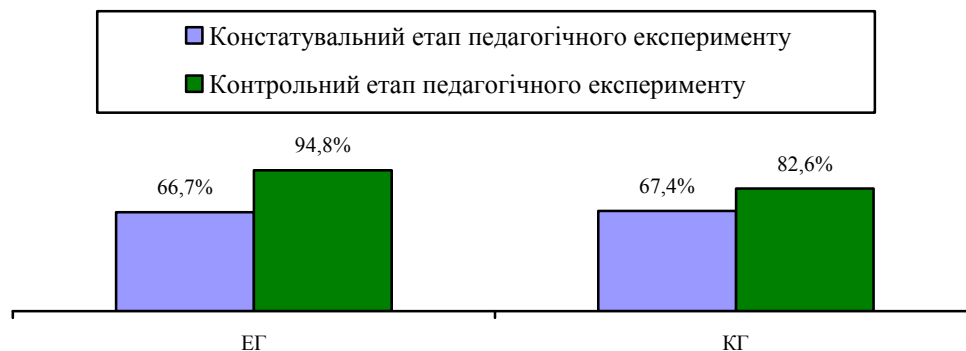

Рисунок 3 – Порівняльний аналіз результатів діагностування респондентів контрольної та експериментальної груп наприкінці педагогічного експерименту (у %)

За результатами контрольного етапу експериментального дослідження здійснено оцінювання ефективності розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури – у респондентів ЕГ зафіксовано значне підвищення за всіма критеріями, а саме: за мотиваційно-рефлексивним за показниками «Усвідомлення майбутніми вихователями важливості розвитку комунікативної культури в умовах магістратури для їх майбутньої професійної діяльності та прагнення до її вдосконалення» – з 63,2 % до 93,5 %, «Розуміння необхідності розвитку комунікативної культури як мотивації досягнення успіху» – з 65,1 % до 95,1 %, «Здатність здійснювати рефлексію власного професійно-особистісного саморозвитку та комунікативної діяльності» – з 63,7 % до 94 %, за когнітивно-практичним критерієм – «Рівень володіння комунікативними знаннями» – з 63 % до 94 %, «Рівень комунікативної грамотності» – з 68,1 % до 96 %, «Здатність практично застосовувати набуті комунікативні знання» – з 83,3 % до 96,9 %; за інтерактивно-особистісним критерієм – «Здатність ефективно здійснювати крос-культурну взаємодію в освітньому середовищі, керуючись принципами толерантної комунікації, професійної етики» – із 66 % до 94,3 %, «Здатність змінювати та контролювати власну комунікативну поведінку залежно від ситуації спілкування зі співрозмовником» – з 62 % до 94 %, «Здатність встановлювати ділові й особистісні стосунки з суб'єктами освітнього процесу, колегами інших закладів освіти та партнерами освітньої установи» – з 65,4 % до 95,7 %.

У респондентів КГ зафіксовано неістотне підвищення результатів: за мотиваційно-рефлексивним – показниками «Усвідомлення майбутніми вихователями важливості розвитку комунікативної культури в умовах магістратури для їх майбутньої професійної діяльності та прагнення до її удосконалення» – з 64,1 % до 76,5 %, «Розуміння необхідності розвитку комунікативної культури як мотивації досягнення успіху» – з 66 % до 81,9 %,

Список використаних джерел

1. Варга Л. І. Формування комунікативної культури майбутніх учителів засобами інтерактивних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. І. Варга; Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» НАПНУ. – Київ, 2017. – 302 с.
2. Інтеграційні аспекти розвитку педагогічної освіти : реалії та перспективи :

«Здатність здійснювати рефлексію власного професійно-особистісного саморозвитку та комунікативної діяльності» – з 64,3 % до 81,3 %; за когнітивно-практичним критерієм – «Рівень володіння комунікативними знаннями» – з 64 % до 81 %, «Рівень комунікативної грамотності» – з 68,8 % до 83,6 %, «Здатність практично застосовувати набуті комунікативні знання» – з 83,9 % до 90,3%; за інтерактивно-особистісним критерієм – «Здатність ефективно здійснювати крос-культурну взаємодію в освітньому середовищі, керуючись принципами толерантної комунікації, професійної етики» – з 66,9 % до 82,2 %, «Здатність змінювати та контролювати власну комунікативну поведінку залежно від ситуації спілкування зі співрозмовником» – з 62,5 % до 84,3 %, «Здатність встановлювати ділові й особистісні стосунки з суб'єктами освітнього процесу, колегами інших закладів освіти та партнерами освітньої установи» – з 66,1 % до 81,8 %.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання структурно-функціональної моделі системи розвитку комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах магістратури вимагало проведення педагогічного експерименту, який передбачав порівняння досягнень майбутніх педагогів дошкільної освіти контрольної та експериментальної груп. Порівняльний аналіз результатів впровадження моделі доводить доцільність та необхідність її впровадження в процес професійної магістерської підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Експериментальне дослідження не вирішує всіх питань, пов'язаних із розвитком комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Серед перспективних напрямів її подальшого розвитку заслуговують на увагу такі: організація ефективного управління розвитком комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, підвищення кваліфікації вихователів з урахуванням змін нормативно-правового забезпечення й новітніх інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

монографія / Г. Ф. Пономарьова, А. А. Харківська [та ін.]. – Харків, 2018. – 368 с.

3. Клеба А. І. Формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А. І. Клеба ; Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет». – Слов'янськ, 2018. – 206 с.

4. Садова В. В. Формування комунікативної культури вчителів початкових класів у процесі методичної роботи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / В. В. Садова; Харківський державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2000. – 20 с.

5. Харківська А. А. Інтегральна модель професійної компетентності педагога / А. А. Харківська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2009. – № 23 (186), Ч. 3. – С. 277–281.

6. Ясько О. М. Формування комунікативної культури майбутніх учителів іноземних мов засобами ресурсу Інтернет : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. М. Ясько; Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – Старобільськ, 2017. – 300 с.

References

1. Varha, LI 2017, 'Formuvannia komunikativnoi kultury maibutnikh uchyteliv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii' [Forming of communicative culture of future teachers by facilities of interactive technologies], Kand.ped.n. thesis, Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad Universytet menedzhmentu osvity Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy, Kyiv.

2. Ponomarova, HF, Kharkivska, AA, Petrychenko, LO, Molchaniuk, OV, Kadenko, IV & Kravchenia, AO 2018, *Intehratsiini aspekty rozvytku pedahohichnoi osvity: realii ta perspektyvy* [Integration

aspects of pedagogical education development: realities and perspectives], Kharkiv.

3. Klieba, AI 2018, 'Formuvannia informatsiino-komunikativnoi kultury maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv' [Formation of informational communicative culture of future teachers of preschool education], Kand.ped.n. thesis, Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet, Sloviansk.

4. Sadova, VV 2000, 'Formuvannia komunikativnoi kultury vchyteliv pochatkovykh klasiv u protsesi metodychnoi roboty' [Forming primary-school teachers' culture of communication in the process of the methodical work], Kand.ped.n. abstract, Kharkivskiy derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody, Kharkiv.

5. Kharkivska, AA 2009, 'Intehralna model profesiinoi kompetentnosti pedahoha' [Integral model of professional competence of teacher], *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*, no. 23 (186), part 3, pp. 277–281.

6. Iasko, OM 2017, 'Formuvannia komunikativnoi kultury maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov zasobamy resursu Internet' [Formation of the future foreign languages teachers' communicative culture by means of the Internet], Kand.ped.n. thesis, Derzhavnyi zaklad Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Starobilsk.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2020 р.